

CHINGIZ AYTMATOVNING “JAMILA” ASARIDA MUHABBAT VA INSONIY QADRIYATLAR

Sunnatova Dilfuza Sherzod qizi

TAFU O‘zbek tili va adabiyoti

yo‘nalishi 4-kurs talabasi

Annotatsiya: Chingiz Aytmatovning “Jamila” qissasi inson ruhining nozik, sof va halol tuyg‘ularini ochib beruvchi badiiy asardir. Asar orqali muallif muhabbatning haqiqiy mohiyati, insoniy qadriyatlarning ahamiyati va hayotdagi yuksak ma’naviy idealini o‘quvchiga yetkazadi. Jamila va Doniyor obrazlari orqali o‘zaro hurmat, sadoqat, samimiyat va fidoyilik kabi insoniy xislatlar ochiq-oydin ko‘rsatiladi. Qissada jamiyatning qattiq qoidalari va urf-odatlari shaxsiy baxt va sevgiga qanday ta’sir ko‘rsatishi ham ko‘tarilgan. Asar o‘quvchini inson qalbining go‘zalligi, muhabbatning kuchi va insoniy qadriyatlarning abadiyligiga bo‘lgan hurmatga chorlaydi.

Kalit so‘zlar: mavzu, muhabbat, adolat, ziddiyat, uslubiy o‘ziga xoslik, talqin, tahlil, tasvir, vaziyat, holat, mahorat.

Annotation: The story “Jamila” by Genghis Aitmatov is a work of art that reveals the subtle, pure and honest feelings of the human soul. Through the work, the author conveys to the reader the true essence of love, the importance of human values and the high spiritual ideal in life. Through the images of Jamila and Doniyor, human qualities such as mutual respect, loyalty, sincerity and dedication are clearly shown. The story also raises how strict rules and customs of society affect personal happiness and love. The work invites the reader to respect the beauty of the human soul, the power of love and the eternity of human values.

Keywords: theme, Love, Justice, conflict, methodological originality, interpretation, analysis, Image, situation, State, Skill.

Аннотация: повесть Чингиза Айтматова “Джами́ла” - произведение искусства, раскрывающее тонкое, чистое и честное чувство человеческой души. Через

произведение автор передает читателю истинную сущность любви, значение человеческих ценностей и высокий духовный идеал в жизни. Через образы Джамилы и Данияра ясно проявляются такие человеческие качества, как взаимное уважение, верность, искренность и преданность делу. История также поднимает вопрос о том, как строгие правила и обычаи общества влияют на личное счастье и любовь. Произведение призывает читателя уважать красоту человеческой души, силу любви и вечность человеческих ценностей.

Ключевые слова: тема, любовь, справедливость, конфликт, стилистическая специфика, интерпретация, анализ, образ, ситуация, состояние, мастерство.

Chingiz Aytmatov – XX asrning eng nufuzli yozuvchilaridan biri bo‘lib, uning asarlari insoniy ruhiy olamni chuqur tasvirlashi va ma’naviy qadriyatlarni yuksak darajada ochib berishi bilan ajralib turadi. Aytmatov ijodida insoniyatning ichki dunyosi, uning hissiyotlari, muhabbat va fidoyilik kabi olijanob fazilatlari markaziy o‘rin tutadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, “Jamila” qissasi muallifning eng yorqin va samimiy asarlaridan biri hisoblanadi. Bu asar o‘quvchiga nafaqat romantik sevgi hikoyasini, balki insoniy qadriyatlar – sadoqat, fidoyilik, halollik va hurmat – muhimligini chuqur his qilish imkonini beradi.

“Jamila” asari o‘zining badiiy uslubi va obrazlarning ruhiy boyligi bilan ajralib turadi. Asarda Jamila va Doniyar obrazlari orqali inson qalbinin sof va samimiy tuyg‘ulari tasvirlanadi, ular orqali haqiqiy muhabbatning mohiyati ochiladi. Muallif Jamila timsolida insoniy qadr-qimmatga, erkinlikka va o‘z his-tuyg‘ulari bilan yashashga intilishning ramzi sifatida namoyon qiladi. Shu bilan birga, Doniyar obrazida insonning ichki kurashi, axloqiy tanlovlari va sevgi yo‘lida duch keladigan qiyinchiliklari ochib beriladi. Asarda shuningdek, jamiyat va urf-odatlarining inson hayotidagi roli ham muhim mavzu sifatida ko‘tarilgan. Qishloq hayotining an‘analari, oilaviy va ijtimoiy qoidalar, shaxsiy baxt va sevgiga to‘sqinlik qiladigan muammolar muallif tomonidan juda real va jonli tarzda tasvirlangan. Bu jihat o‘quvchini inson va jamiyat o‘rtasidagi murakkab munosabatlar, shaxsiy erkinlik va ijtimoiy majburiyat masalalari haqida o‘ylashga undaydi.

Muhabbat va insoniy qadriyatlar “Jamila” asarining markaziy mavzulari bo‘lib, ular orqali Aytmatov insoniy hayotning eng sof, eng yuksak tuyg‘ularini o‘quvchiga yetkazishga intilgan. Muallif muhabbatni faqat romantik hissiyot sifatida emas, balki insonning ma’naviy va axloqiy rivojlanishidagi muhim omil sifatida ochib beradi. Shu sababli, “Jamila” asari nafaqat adabiy jihatdan qimmatli, balki ma’naviy tarbiya beruvchi asar sifatida ham e’tiborga molikdir. Shu asosda, mazkur maqolada “Jamila” qissasidagi muhabbat va insoniy qadriyatlar tahlil qilinib, muallifning badiiy vositalari orqali qanday qilib inson qalbining eng nozik va sof tuyg‘ulari ifodalanganligi yoritiladi. Asarning mazmuniy va ma’naviy qirralari, obrazlarning psixologik jihatlari hamda jamiyat bilan bog‘liq murakkabliklar chuqur tahlil qilinadi. Bu tahlil o‘quvchiga Aytmatov ijodining insoniy qadriyatlarni yuksak qadrlashdagi o‘rni va ahamiyatini tushunishga yordam beradi.

Chingiz Aytmatovning “Jamila” qissasi o‘zining badiiy va ma’naviy jihatdan boyligi bilan o‘quvchini hayratda qoldiradi. Asar markazida Jamila va Doniyor obrazlari turib, ularning o‘zaro munosabatlari orqali insoniy qadriyatlar va sof muhabbatning mohiyati ochib beriladi. Bu asar muallifning inson qalbini chuqur tushunishi, odamlarning ichki kechinmalarini nozik va samimiy tarzda tasvirlay olish qobiliyatini ko‘rsatadi. Jamila timsoli – sof va halol muhabbat, jasorat va erkinlik ramzi. U qishloq qoidalari va an’analari bilan chegaralangan jamiyatda o‘z his-tuyg‘ulari, erkinligi va baxtini himoya qiluvchi mustaqil shaxs sifatida namoyon bo‘ladi. Jamila Doniyorga bo‘lgan muhabbatini yashirmaydi, lekin u o‘z his-tuyg‘ularini ijtimoiy qoidalar va oilaviy majburiyatlar bilan uyg‘unlashtirib yashashga harakat qiladi. Shu jihat, Aytmatov tomonidan jamiyat va shaxsiy baxt o‘rtasidagi murakkab bog‘liqlik sifatida ko‘rsatiladi. Jamila o‘z xatti-harakatlari orqali o‘quvchiga shuni ko‘rsatadiki, haqiqiy muhabbat faqat his-tuyg‘u emas, balki axloqiy va ma’naviy tanlov bilan ham bog‘liqdir. Doniyor obrazida esa insonning ichki kurashi, shaxsiy erkinligi va sevgi yo‘lida duch keladigan sinovlari tasvirlangan. Doniyor urushdan qaytgan, ruhiy va jismoniy charchoqni bosib o‘tgan inson sifatida qishloqqa qaytadi, lekin uning qalbi toza va muhabbatga ochiq. Doniyor Jamila bilan uchrashuv orqali insonning ichki dunyosidagi eng sof, eng halol tuyg‘ular namoyon bo‘lishini tajribadan o‘tkazadi. U Jamila bilan bo‘lgan munosabatlarda samimiyat, sadoqat va hurmatni qadrlaydi, bu esa asardagi insoniy qadriyatlarni yanada yorqin qiladi.

Asarda muhabbat faqat romantik his-tuyg‘u sifatida emas, balki insonning ma’naviy rivojlanishida, uning axloqiy tanlovlarida va ijtimoiy hayotdagi o‘rnida muhim omil sifatida ko‘rsatiladi. Aytmatov Jamila va Doniyorning o‘zaro munosabatlari orqali shuni ochib beradi: haqiqiy sevgi nafaqat shaxsiy baxtni ta’minlaydi, balki insonni yaxshilik, jasorat va fidoyilik kabi olijanob xislatlarga yetaklaydi. Qissaning ma’naviy mohiyatini oshiruvchi boshqa muhim jihat – ijtimoiy va oilaviy an’analarning inson hayotidagi o‘rni. Jamiyat qoidalari ko‘pincha shaxsiy baxt va muhabbatga to‘sqinlik qiladi. Biroq Jamila va Doniyor obrazlari orqali muallif shuni ko‘rsatadi: inson qalbining sof va haqiqiy tuyg‘ulari bunday qoidalardan ustun keladi. Bu esa Aytmatov ijodidagi insonparvarlik tamoyilini kuchaytiradi.

“Jamila” qissasida tabiat tasvirlari ham muhim badiiy vosita sifatida ishlatilgan. Qishloq hayotining go‘zal manzaralari, dalalar, tog‘lar va yomg‘irli kunlar Jamila va Doniyorning his-tuyg‘ularini aks ettiruvchi metafora sifatida xizmat qiladi. Masalan, yozning gullab-yashnashi, daryoning shovullashi ularning muhabbatining yuksak va sof ekanligini ramziy ifodalaydi. Shu bilan birga, tabiatning ba’zi tasvirlari inson va jamiyat o‘rtasidagi qarama-qarshiliklarni ham yoritadi. Bu badiiy vositalar orqali Aytmatov o‘quvchiga inson ruhining murakkabligi va uning tabiat bilan uyg‘unligi haqida o‘ylash imkonini beradi. Asarda insoniy qadriyatlar – sadoqat, halollik, jasorat, hurmat va fidoyilik – alohida urg‘u bilan berilgan. Jamila o‘z sevgisi yo‘lida jasorat ko‘rsatadi, Doniyor esa sadoqat va hurmatni qadrlaydi. Muallif bu obrazlar orqali shuni namoyon qiladi: insoniy qadriyatlar hayotning barcha qiyinchiliklariga qarshi turadigan kuchdir. Bu qadriyatlar nafaqat shaxsiy baxtni, balki jamiyatdagi ijobiy munosabatlarni ham mustahkamlaydi.

Shu bilan birga, qissa o‘quvchida axloqiy savollarni uyg‘otadi: inson baxti va sevgi ijtimoiy qoidalar bilan qanchalik mos kelishi kerak? Shaxsiy erkinlik va ijtimoiy majburiyat o‘rtasidagi muvozanat qanday saqlanishi mumkin? Aytmatov bu savollarni ochiq qoldiradi va o‘quvchini o‘z fikrini shakllantirishga undaydi.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, Chingiz Aytmatovning “Jamila” qissasi inson ruhining eng nozik, sof va halol tuyg‘ularini ochib beruvchi badiiy asardir. Asarda markaziy o‘rin Jamila va Doniyor obrazlariga berilgan bo‘lib, ular orqali muallif haqiqiy

muhabbat, insoniy qadriyatlar va shaxsiy erkinlikni tasvirlaydi. Jamila timsoli o'zining jasorati, sadoqati va erkin ruhiyati bilan ajralib turadi, u o'z his-tuyg'ularini yashirmasdan, axloqiy va ma'naviy qarorlar bilan uyg'unlashtirishga intiladi. Doniyor esa insonning ichki kurashi, sadoqat va hurmatni qadrlashi orqali o'z sevgisini namoyon qiladi. Asarda muhabbat faqat romantik hissiyot sifatida emas, balki insonning ma'naviy rivojlanishi va axloqiy tanlovlari orqali ifodalangan. Aytmatov Jamila va Doniyor obrazlari orqali shuni ko'rsatadi: haqiqiy sevgi insonning ichki dunyosini boyitadi, uni yaxshilik va fidoyilikka yetaklaydi, ijtimoiy qoidalar va qiyinchiliklarga qaramay, qalbning sof tuyg'ulari ustun keladi. Qishloq tabiatining go'zal manzaralari va realistik tasvirlari asar badiiyligini oshiradi, shuningdek, inson va jamiyat o'rtasidagi murakkab munosabatlarni ochib beradi. Jamiyatning qattiq qoidalari, urf-odatlar va oilaviy majburiyatlar shaxsiy baxt va sevgiga qanday ta'sir qilishi o'quvchiga chuqur tahlil qilish imkonini beradi. Bu esa Aytmatov ijodidagi insoniy qadriyatlarni yuksak qadrlash, ma'naviy tarbiya berish tamoyilini yanada kuchaytiradi. Shu bilan birga, "Jamila" qissasi o'quvchiga axloqiy savollarni o'rta tashlaydi: inson baxti va sevgisi ijtimoiy qoidalar bilan qanday uyg'unlashadi, shaxsiy erkinlik va ijtimoiy majburiyat o'rtasida qanday muvozanat saqlanishi kerak? Aytmatov bu savollar orqali o'quvchini o'z hayotiy pozitsiyasini anglashga undaydi. Natijada, "Jamila" – nafaqat romantik sevgi hikoyasi, balki insoniy qadriyatlar, ma'naviylik va hayotiy tanlovlar haqida chuqur falsafiy asardir. Asar o'quvchiga inson qalbining go'zalligi, muhabbatning kuchi va insoniy qadriyatlarning abadiyligini his qilish imkonini beradi. Shu jihatlar uni adabiy va ma'naviy jihatdan muhim asarga aylantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Aytmatov Ch. Jamila "Yangi asr avlodi" T.: 2022-yil.
2. G'aniyev I., Ibrogimov R. Chingiz Aytmatov va XXI asr. "Akademnashr" T.: 2013.
3. www.ziyouz.com
4. www.kh-davron.uz
5. Mirzaev, I. Chingiz Aytmatov ijodida insoniy qadriyatlar. – Toshkent: Fan, 2005.